

Η ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ANNA KOMNENH

Τὰ ἔνετρα τῆς Ἄννας διαλύονται. Μία συνομοσία πού ἀποτυγχάνει.... Οἱ διαταγμοὶ τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου. Ἡ συγγνώμη τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ λύσσα τῆς Ἄννας Κομνηνῆς. Μία ἀρχαία σκηπὴ μὲ τὸ σύζυγό της. Μεγάλα οἰκογενειακὰ πένθη. Οἱ θρήνοι καὶ οἱ ἔδυρμοι τῆς Ἀλεξιάδου. Μία κλῆρὸ ἀπὸ λεγίους. Ἡ δυστυχίης τῆς; πριγκιπισσῆς. Ὁ θάνατός της, κ.τ.λ.

III

Εἶδαμε στὸ προηγούμενο φῶλο πούος τριμερῆς ἄγρον διεξήχθη γύρω ἀπ' τὴν ἐπιθανάτιο κλῆρὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, μετὰξὺ τοῦ γιου τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς πρωτότοκῆς κόρης τοῦ Ἄννας, γιὰ τὴ διαδοχὴ τοῦ θρόνου.

Εἶδαμε ἐπίσης πὸς ὁ Ἰωάννης, πρὶν ἀκόμα πεθάνει ὁ πατέρας του, ἀγαγοῦντερεν ἄνους τοῦ αὐτοκράτορος, προλαβαίνοντας ἔτσι τὴν ἀδελφὴ του.

Τὸ χτίσιμα αὐτὸ ἦταν γιὰ τὴν περὶφῆμην πριγκιπισσῆς τριμερῆς καὶ ἀποροδοκίαν. Ὅλα τὰ ἄντρια τῆς Ἄννας, ἡ ὁποία ἀπὸ μικρῆς ἔλαβε ὅτι μὴ μέρη θὴ γυνὸν αὐτοκράτειρα καὶ ἡ ὁποία θεωροῦσε τὸν ἑαυτὴ τῆς πρὶν ἀνώτερο ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ της, εἶχαν ἀναθῆναι... Ποιὴ τῆς δὲν παρηγορήθηκε γιὰ τὴν ἀποτυχίαν τὴν αὐτὴ καὶ ἡ νεωρὴν φιλοδοξίαν της, καταπινοῦντας κἀθε ἄλλο αἰσθημα. Ἐκταν τὴν ψυχὴ τῆς νὰ διαρῆ ἐξελθῆσαι...

Ἔτσι, δὲν πέρασε ὅτε ἕνας χρόνος ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα της καὶ ἐπεχίρησε, ὁργανώνοντας μιὰ συνομοσίαν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦταν ἡ διαδοχίαν τοῦ ἀδελφοῦ της Ἰωάννου, νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχή.

Μὴ τὴν τελευταία στιγμῆ, ὁ σύζυγός της καὶ ἀσχυρὸς τῆς συνομοσίας, Νικηφόρος Βρυεννίου, ἀσφραξὸς χαροκτικῶς κάποιος ἀδάμους καὶ ἐλαχίστα φιλοδοξῶς, ἐδίστασε νὰ δοῦν. Ἡ ἀλήθεια σχετικῶς εἶνε ὅτι εἶχε πούλες ἀμφιβολίης γιὰ τὴ νομιμότητα τῶν ἀποστοίων τῆς συζύγου του καὶ μάλιστα δὲν ἐδίστασε νὰ διακηρύξῃ, ὅτι ὁ κοινάδος τῶν εἶχε κἀθε δικαιοσύνη ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Ἔτσι οἱ διαταγμοὶ τοῦ αὐτοῦ παρέλθονα τὸ ἔηλο τῶν ἄλλων συνομοσιῶν καὶ ἡ συνομοσία ἀπεκαθίσθη.

Ὁ αὐτοκράτορος φέρθηκε μὲ ἐπιείκεια στοὺς συνομοσίαν. Δὲν ἐθανάτωσε κανένα ἀπ' αὐτοὺς καὶ περιορίστηκε μόνον νὰ κατασχῆ τὴς περιουσίης τους.

Ἰστέον ἀπὸ λίγο καιρὸ μάλιστα, κατόπιν ὑποδείξεως τοῦ πρωθυπουργοῦ του, ἐπέστρεψε στὴν ἀδελφὴ του ὀλοκλήρην τὴν περιουσίαν της. Ὁ ἐξεντελισμὸς αὐτὸς ἦταν μεγάλος γιὰ τὴν περὶφῆμην πριγκιπισσῆς, στὴν ὁποία ὁ ἀδελφὸς της ἰστανθίμυε, ἔτσι μὲ μεγαλομνησίαν, τοὺς οἰκογενειακοὺς της δεσμοὺς, τοὺς ὁποίους αὐτὴ σὲ μὴ στιγμῆν τρέλλας, εἶχε ἐντελέξει λησμονήσαι.

Ἐπειὸν πού δειχνε καθαρὰ τὴ λύσσα, ἡ ὁποία ἐκωρῆσε τὴν Ἄννα Κομνηνῆν, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς συνομοσίας της, εἶνε τὸ παρακίτιο ἀνεξόδοτο, τὸ ὁποιο ἀναφέρει ὁ χρονικογράφος Νικητας. Ὅταν εἶδε ὅτι, ἔξ ἀτίας τῶν διαταγμῶν τοῦ συζύγου τῆς Βρυεννίου, ἡ συνομοσία ἀπέστη, αὐτὴ ἡ τόσο ἀνύφην, ἡ τόσο ἀνύφην, ἡ τόσο ἀνώτερον γυναικίαν, ἄρχισε νὰ βροῖτὴ τὸν σύζυγό της μὲ λόγια, τὰ ὁποία μόνον ἀνδρῶν τοῦ πῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωματίων θὰ ἔλεγον. Καταρομένη τὸν σύζυγό της γιὰ τὴν ἀνανδρείαν του, τοῦ φώναζε ὅτι ἡ φῆσις εἶχε κανονιστὸν ἀσχημὰ τὰ πράγματα, βρίζοντας στὸ γυναικείο σῶμα της τὴν ἀντιρεία ψυχῆ πού ἐκνοῦσθε μέσα της, καὶ, ἀντιθέτως, δίνοντας σ' αὐτὸν ψυχὴ γυναικίαν.

Ὅτ ἐπορεύε, γιὰ ν' ἀντιληφθῆτε ἀκόμα καλύτερα τὴν νανία της, ν' αναφέρουμε ἐδῶ τὴς ἰδίης τῆς λέξεως πού χρησιμοποίησε τότε ἡ Ἄννα Κομνηνῆ γιὰ νὰ ἐξεντελίση τὸν σύζυγό της. Μία ἦσαν τόσο γυναικίαν, τόσο πρῶτοιχες, ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ δοῦν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος...

Ἡ Ἄννα Κομνηνῆ ἦταν τότε μόλις τριανταεξὴ ἐτῶν, μὴ ἡ ζωὴ της εἶχε πρὶν τελειώσει...

Ἐξῆς βεββαίαι εἰκοσεννέα ἀκόμα χρόνια μετὰ τὴν κατάρρευσι τοῦν μεγάλων τῆς φιλοδοξίῶν, μὴ τὰ ἔζησε στὸ περιθώριο, ἀρπισωμένη ἔξ ὀλοκλήρου, ὁπως γράφει κ' ἡ ἴδια κάποιον, ἀστὸ Θεὸ καὶ στὸ βιβλίαν της.

Ἡ ἀπόλυτη αὐτὴ ζωὴ της ἦταν ἐξαιρετικὰ θλιβερῆ. Τὰ πένθη τὴν συνέτριψαν, γιὰτὸ ὅλοι οἱ δικοὶ της πέθαναν ὁ ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν πατέρα της, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος ἦταν γι' αὐτὴν τὸ τέλος τῶν πάντων, εἶδε νὰ πεθαίνον διαδοχικὰ ἡ μητέρα της Εἰρήνη, κ' ἡ δόξα τῆς Ἀνατῆλης καὶ τῆς Δύσεως, ὁπως τὴν ἀποκαλεῖ ἡ ἴδια, ὁ ἀγαπημένος της ἀδελφὸς Ἀνδρόνικος, καὶ, κατὰ τὸ 1136, ὁ σύζυγός της Νικηφόρος Βρυεννίος.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν τῆς τελευταίας συνομοσίας της, ζῶσε παρῶμερα, μαζοῦ ἀπ' τὴν ἀδελφὴν, διατελόντας σχεδὸν ἄτο ἐμμένεια. Ἐνα μεγάλο μάλιστα μέρος τοῦ καιροῦ της τοῦ περνοῦσε στὸ μοναστήρι τῆς Ἐκχαριτωμένης Μαριίας, τὸ ὁποιο εἶχε χτίσῃ ἡ μητέρα της Εἰρήνη.

Οἱ πάλαιοι εἰσινόμενοι τοῦ πατέρα της, οἱ αἰσικοί του, οἱ ὁποιοι ἄλλοτε δὲν ἔβαναν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ τὴν κολακίζονα, τώρα εἶχαν ἀπομακρυνθῆ πρὶν ἀπὸ κοντὰ της, ἀπὸ φόβου μήπως διασαστήσῃ τὸν τὸν αὐτοκράτορα. Διαρκῶς ἀγαριστοὺς συναντοῦσε στὸ δρόμῳ της. Ὅτ' αὐτὰ δὲ συνέτριβαν τὴν ψυχὴ της.

Κάθε μέρα γινόταν πρὸ θλιμμένη καὶ πρὸ μελαγχολική.

Σὲ κάθε σελίδα τοῦ βιβλίου της, τῆς Ἐλεξιάδου, μιλεῖ γιὰ τὴς δυστυχίης, ἡ ὁποίης ἐγένεσαν τὴ ζωὴ της, ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού γεννήθηκε. «Γιὰ ν' ἀποριθῆσω—γράφει— ὅλα τὰ κακὰ τὰ ὁποία μ' ἔβλαψαν στὴ ζωὴ μου, θὰ μοῦ χοσιάζονταν ἡ εὐλογία τοῦ Ἰσκριτοῦς, τὸ τάλαντο τοῦ Πνδύρου, ἡ ὁμοιωκτικῆς τοῦ Πολεμόνους, ἡ μοῦσα τοῦ Ὀμήρου καὶ ἡ λύρα τῆς Σαπφοῦς. Δὲν ὀπάρχει δυστυχία, μικρὴ ἡ μεγάλη, πού νὰ μὴν ἔξοπασε ἐπάνω μου...»

Καὶ παρακίτιο προσθέτει ὅτι ἡ δυστυχίης της θὰ μοτοροῦσαν νὰ συγκαθίσῃ, ὅχι μόνον κἀθε ἀνθρώπο, ἠλλά καὶ αὐτὰ τὰ ἀνύφην ἀκόμα...

Ὅτισσο πρέπει νὰ ὁμολογήση κανεὶς ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ θρήνοι της εἶνε ἰσπεροβίκοι καὶ ὅτι ἡ Ἄννα Κομνηνῆ παρουσιάζει ἐξογκομένη τὰ παθημάτα της, τὰ ὁποία ἄλλοτε μόνον της ἴδια πρῶμάλισε. Ἄν δὲν ἦταν τὸν περὶφῆμην, θὰ μοτοροῦσε ἐξαιρετικὰ νὰ συμμιμῆσθῃ μὲ τὸν ἀδελφὸ της Ἰωάννη, ὁ ὁποίος πάντοτε μὲ τὸση καλοσύνη καὶ ἐπιείκεια τῆς φέρθηκε.

Ἐπίσης, καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησι της ἀπ' τὴν ἀδελφὴν, δὲν ζῶσε τόσο ἀπαιμονομένη, ὅσο τῆς ἀρέσει νὰ λέη ἡ ἴδια. Εἶχε σχηματίσει γύρω της μιὰ ἄλλη ἀδελφὴ ἀπὸ σοφούς, γραμματικῶς καὶ μοναχίους καὶ περνοῦσε τὴς ἡμέρας της μὲ συζητήσεις ἐπὶ τῶν μεγάλων ζητημάτων τῆς τέχνης, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θρηκείας.

Κατὰ τὸ δίσταμα αὐτὸ ἔγραψε καὶ τὴν Ἐλεξιάδα της, στὴν ὁποία θέλει νὰ παῖξη ὀλο ἀμερόληπτου ἱστορικοῦ. Ὅτισσο τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶνε καθόλου ἀμερόληπτο. Εἶνε πανηγυρικὸς καὶ λίβελλος συγγρόνους, πρῶτοιχῶς τῶν φίλων της καὶ λίβελλος τῶν ἐχθρῶν της. Τὰ ἴδινα προτερηματὰ του εἶνε ὅτι εἶχε μερικὰς ἱστορικὰς πληροφορίης τῆς ὁποίης δὲν μπορεῖ νὰ βροῖ κανεὶς ἄλλο πονθῆν. Κ' αὐτὸ, γιὰτὸ ἡ Ἄννα, παραβάνομενη τὴν παρῶδοσ, ἀντέγραψε ὅπὸ τὰ βιβλινὰ ἀρχαῖα πρὶν ν' ἀνομιεῖται μεγάλως ἀξίας, ὁπως τὰ κείμενα διπλωματικῶν πρῶξων καὶ ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶς τῶν διαρῶν αὐτοκρατορῶν.

Ἢ Ἄννα Κομνηνῆ πέθανε τὸ 1148 σὲ ἡλικίαν ἔξηντα πέντε ἐτῶν. Οἱ οὐχρονίη τῆς χρονικογράφου ἐκθειάζον τὰ μεγάλα της καὶ ἀεινήτητα μάτια της, τὰ ὁποία φανέρωναν τὴν ἐνεργητικότητά της, τῆς ἰσθεῖς φιλοσοφικῆς τῆς γυνώσεως καὶ τοῦ ἀνώτερου πνεύμα της. Λένε μάλιστα πὸς εἶν ἡ Ἄννα ῶστος στὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, κ' ἀποτειλοῦσε τὴν τετάρτη Χρῆστα καὶ τὴν δεκάτη Μοῦσα.

Ἢαρ' ὅτ' αὐτὰ τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ Ἄννα ἦταν μιὰ ἐξαιρετικὴ γυναικίαν, πρὸ ἀνώτερον ἀπ' τοὺς ἄνδρες, τῆς ἐποχῆς της...

ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΓΙΑΤΙ;

- Γιατὶ, ἀγερῆ, μὲς στὸ δάση ἀναστενάξεις θλιβερὰ; - Γὰ μαρμῆναι κλαῖο λουλούδιαν πού μοῦ μωρῶν τὰ φερέα...

- Γιατὶ, πούλακι, μὲς στὰ φύλλα τόρα μὲ πῶνο κελαιδίεις; - Κλαῖο τῆς Ἀνοῆς τὰ ἰσάλη πού χαθῆκαν ἀπὸ τὴ γῆς...

- Γιατὶ, ροῦκί, μὲς στὰ δέντρα θλιμμένο τραγουδίεις σκόπῳ; - Γὰ ἀθῆμιεῖνα κλειῖα χορτάρια πώτρεχα μέσα χοροπόῦ...

- Γιατὶ καὶ σὺ βαρεῖαι στενάξεις, πικρὴ κ' ἀγέλασθη καρδίαν; - Κλαῖο τῆς ἀγάπης τὴν ἑπίθει πού ὠφρνε παντοσιεῖαν!...

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

